

◊ نماز و سبک‌های هویتی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه

جلال فیض‌اللهی^۱؛ سعید عسکری^۲
نوشین خسروی پور^۳؛ زهرا حسنی^۴

چکیده

هدف: مطالعه حاضر با هدف بررسی تفاوت سبک‌های هویتی در بین دانشجویان نماز خوان و دانشجویان غیر نماز خوان و همچنین بررسی تفاوت سبک‌های هویتی در بین دانشجویان پسر و دختر صورت گرفته است. **روش:** این پژوهش از جمله پژوهش‌های توصیفی و مقایسه‌ای است که در آن جامعه آماری شامل تمامی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه می‌باشد. نمونه انتخاب شده شامل ۱۱۶ نفر (۶۱ نفر پسر و ۵۵ نفر دختر) از دانشجویان دانشگاه مذکور بودند که به شیوه تصادفی ساده از بین افراد در دسترس و داوطلب شرکت در مطالعه انتخاب شدند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش آماری t-test برای دو گروه مستقل و نرم افزار SPSS 16 استفاده شد. **یافته‌ها:** یافته‌های پژوهش نشان داد که بین سبک‌های هویتی دانشجویانی که فریضه نماز را به جا می‌آورند با دانشجویانی که این فریضه را به جا نمی‌آورند تفاوت معنادار وجود دارد و بیشترین میانگین سبک هویتی دانشجویان نماز خوان مربوط به سبک هویتی اطلاعاتی و سبک هویتی هنجاری و بیشترین میانگین سبک هویتی در دانشجویان غیر نماز خوان مربوط به سبک هویتی اجتنابی/ سردرگم می‌باشد. همچنین بین دانشجویان پسر و دختر تنها در دو سبک هویتی اطلاعاتی و سبک هویتی هنجاری تفاوت معنادار وجود داشت و میانگین نمرات هر دو سبک مذکور در دانشجویان دختر بیشتر از دانشجویان پسر بود. **نتیجه‌گیری:** نتیجه حاصل از این پژوهش نشان داد که بین سبک‌های هویتی دانشجویان با فریضه نماز رابطه معنادار وجود دارد. همچنین بین دو جنس نیز در این زمینه تفاوت معنادار دیده می‌شود.

واژگان کلیدی: سبک هویتی، نماز، دانشجوی.

◊ دریافت مقاله: ۹۲/۰۳/۱۹؛ تصویب نهایی: ۹۲/۱۰/۰۲.

۱. کارشناس ارشد روانشناسی عمومی، مرکز بهداشت شهرستان سنقر و کلیایی، دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه (نویسنده مسئول)/ آدرس: کرمانشاه، شهرستان سنقر و کلیایی، مرکز بهداشت شهرستان سنقر و کلیایی / نمابر: ۰۸۳۱۸۳۶۳۲۷ /

Email: jalal.feiz@gmail.com

۲. دکترای روانشناسی؛ استادیار گروه روانشناسی، دانشگاه رازی، کرمانشاه.

۳. کارشناس بهداشت محیط، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی، کرمانشاه.

۴. کارشناس علوم تربیتی، اداره آموزش و پرورش، کرمانشاه.

الف) مقدمه و بیان مسئله

یکی از مسائل مهم در طول زندگی، هویت و شکل‌گیری آن در دوره نوجوانی است که می‌تواند در سازگاری شخصی، روابط اجتماعی، پیشرفت تحصیلی و طرح ریزی شغلی نوجوانان نقش داشته باشد. اریکسون (۱۹۶۸) بیان می‌کند که نوجوانان در فرایند جست و جو برای شکل‌دهی هویت خود به دیدگاه فردی در مورد مسائل سیاسی شغلی فلسفی و مذهبی می‌رسند و مذهب بخشی از هویت نوجوان است. بنابراین به عنوان بخشی از فرایند هویت‌یابی، نوجوانان باید حالت یکپارچه شخصی را درباره موضوعات وجودی از جمله نقش مذهب در زندگی شان ایجاد نمایند (مارکستروم، ۱۹۹۹).^۱ یکی از مسائل روانشناختی در زمینه هویت بررسی سبک‌های هویت است. برای درک بهتر چگونگی شکل‌گیری هویت می‌توان از نظریه برزونسکی (۱۹۹۶) کمک گرفت. از نقطه نظر برزونسکی افراد با توجه به فرایندهای شناختی اجتماعی خود هویت‌های متفاوتی را شکل می‌دهند. برزونسکی سبک یا جهت‌گیری پردازشی هویت را مشخص می‌کند: اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم/اجتنابی. با توجه به این تکلیف دوره نوجوانی، دوریز و همکاران (۲۰۰۵) فرض کردند که سبک‌های هویتی که افراد در اواخر دوره نوجوانی شکل می‌دهند با فرایندهای مذهبی ارتباط دارند. تا کنون، تعداد کمی از نظریه پردازان در حوزه دین و ارزش‌ها به نقش دین و تاثیر گذاری آن بر شخصیت بخصوص در شکل‌دهی هویت نوجوانان و جوانان پرداخته‌اند. با این وجود بررسی‌های انجام شده در ایران (اثنی عشران، ۱۳۷۸) رابطه مثبت بین بعد تعهد هویت و میزان اشتغال مذهبی را نشان می‌دهند. اما تحقیقات پارکر (۱۹۸۵) چنین رابطه‌ای را نشان نداد. بنابراین یک پرسش مهم این است که آیا سبک‌های هویت با اکتساب باورهای مذهبی ارتباط دارد؟ و آیا باورهای مذهبی با سازگاری افراد در ارتباط است؟ در این زمینه بیشتر مطالعات (استواردو، ۱۹۹۸، یانگ و همکاران، ۲۰۰۰/بوتس، ۲۰۰۴/آرمیستد و آستین، ۲۰۰۴) رابطه مثبتی را بین سازگاری و سلامت روانی افراد با مذهب نشان داده‌اند. اما برای پاسخ به این پرسش که "آیا سبک‌های هویتی با مذهب، رابطه دارند؟" نیاز به مطالعات بیشتر است. در پژوهش حاضر و بر اساس مبانی نظری برزونسکی به بررسی رابطه نماز به عنوان مهمترین رکن دین اسلام و سبک‌های هویتی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه پرداخته شده است. فرضیه‌های این پژوهش عبارتند از:

نماز و سبک های هویتی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه ◆ ۱۳۵

- ۱- سبک های هویتی دانشجویان پسر و دختر با به جا آوردن فریضه نماز ارتباط دارد.
- ۲- بین سبک های هویتی دانشجویان پسر و دختر نماز خوان و غیر نماز خوان تفاوت معنی دار وجود دارد.

ب) ادبیات و مبانی نظری پژوهش

دین وجه اصلی امتیاز بشر است. امروزه بسیاری از متفکران و اندیشمندان معتقدند که تعالیم دینی توان بسیج سیاسی توده ها را دارد و عامل بسیار مهمی در وحدت افراد جامعه به شمار می رود (هیوم، ۱۳۶۹).^۱ در پژوهش های انجام شده در حوزه دین دیدگاه ها و نظریه های فلسفی، جامعه شناختی و روانشناختی متعددی مطرح شده. از دیدگاه فلسفی، فرد، زمانی دیندار تلقی می شود که با سؤال ها و مسائل وجودی و ماورای طبیعی از جمله منشاء و مقصد به وجود آمدن هستی مواجه شود و برای آن پاسخی مناسب بیابد. از دیدگاه جامعه شناختی، دین به عنوان یک نهاد اجتماعی، کارکردهای اساسی مانند انضباط، انسجام، حیات بخشی و خوشبختی آفرین دارد که فقدان آن بقای جامعه را مخدوش می سازد (هاری آلپر، به نقل از گیویان، ۱۳۷۷).^۲ از دیدگاه روانشناختی نیز به دین و دینداری به ویژه کارکردهای بهداشت روانی و روان درمانی آن توجه ویژه ای شده است. یونگ معتقد است که کنار آمدن با اصول و معتقدات دینی برای بشر امروزی کمال اهمیت را دارد و به منظور وی "درک این رموز، برای انسان وسیله نیل به شخصیت تام و کمال می باشد" (یونگ، ۱۹۷۱ ترجمه سروری، ۱۳۷۰).^۳ انسان گرایان نیز با توصیف ویژگی های افراد خودشکوفه، اوج تجربه های خویشتن را مد نظر دارند (شولتز، ۱۳۶۹).^۴ اندیشمندان اسلامی نیز به دین به عنوان پدیده ای ساختاری می نگرند و آن را راه و روشی می دانند که تمام ابعاد زندگی انسان را تحت تاثیر قرار می دهد و او را به هدف کلی و متعالی، که همانا سعادت و خوشبختی است رهنمون می سازد. در بین تمام برنامه ها و قوانین اسلام، نماز از جایگاه والایی برخوردار است و در آیات مختلف، مستقیماً به نقش آن در آرام سازی درون، شفا بخشی قلب و شادابی روح و روان اشاره شده است. از جمله در سوره طه آیه

1. Hioom

2. Hary Alper

3. Yoong

4. Shooltze

۱۴ (اقم الصلوه لذكری) و سورهٔ رعد آیهٔ ۲۸ (الا بذكر الله تطمئن القلوب). باتز به نقل از کارل (۲۰۰۴) می نویسد: "نماز موجب سلامت و نشاط روانی و معنوی مشخصی در افراد می-شود و همین حالت است که احتمالاً منجر به شفای سریع برخی از بیماران در زیارتگاه‌ها و معابد می شود." وینک^۱ و همکاران (۲۰۰۷) نشان دادند که در اواخر نوجوانی معنویت و عبادت کردن رابطهٔ مثبت با وظیفه شناسی^۲ و سازگاری^۳ داشت و جستجوی معنویت با باز بودن برای تجربهٔ رابطهٔ مثبت داشت. معنویت و مذهب شامل تجارب معنوی روزانه، غفو و بخشندگی و مقابلهٔ مذهبی با میزان افسردگی پایین، به ویژه در دختران همراه بود (دسروسیرس و میلر، ۲۰۰۷).^۴ شاید بتوان هویت و شخصیت فرد را از جمله مهمترین بخش‌هایی در زندگی انسان دانست که مذهب در نحوه شکل‌گیری آن نقش مهمی را ایفا می‌کند. به عبارتی دیگر، یکی از مهمترین وظایف در دورهٔ نوجوانی شکل دادن احساسی پایداری از هویت است (اریکسون، ۱۹۸۶).^۵ هویت عبارت است از افتراق و تمایزی که فرد بین خود و دیگران می‌گذارد. هویت شخصی سازه ای روانی-اجتماعی است و طرز فکر و عقاید و نحوهٔ ارتباط فرد با دیگران را شامل می‌شود (احمدی، ۱۳۷۵). شکل‌گیری هویت در جوانی با تمایل قوی جوانان برای ساختن هویتی مستقل به جنبه‌های دیگر تحول آنان گسترش می‌یابد. احساس تعلق و تعهد به خانواده، قوم، فرهنگ، ملت و مذهب از مؤلفه‌هایی است که با هویت ارتباط تنگاتنگی دارد (شرفی، ۱۳۷۰). مذهب بخش مهمی از هویت شخص است و با در اختیار قرار دادن چهارچوب و مبانی ارزشی به فرد کمک می‌کند به زندگی خود معنا و مفهوم ببخشد (علامه جعفری، ۱۳۷۷). به نقل از قربانی، (۱۳۸۴). یک پرسش مهم این است که آیا تحول هویت با اکتساب باورهای مذهبی ارتباط دارد؟ در این زمینه پارکر (۱۹۸۵) بر این باور است که معمولاً فرد پس از تجربهٔ یک بحران هویتی شدید اشتغال مذهبی بالایی پیدا می‌کند و تجربه کردن تعارض در فرایند اکتشاف هویت تعیین‌کنندهٔ اصلی تحول باورهای مذهبی است. بخش عمده‌ای از تحقیقات نشان می‌دهد که افراد هنگام مواجهه با بحران، از راه حل‌های مذهبی استفاده می‌کنند؛ بنابراین، ایمان

1-Wink

2-Conscientiousness

3-Agreeableness

4-Openness

5-Desrosiers & Miller

6- Ericson

نماز و سبک های هویتی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه ◆ ۱۳۷

مذهبی منبع یک نیروی مهم و اثربخش به هنگام مواجهه با بحران است (هیل و هود، ۱۹۹۹، ترجمه ی آذربایجانی و موسوی، ۱۳۸۲).^۱ بنابراین اولین و مهم‌ترین دستاورد هویت دینی پاسخ به پرسش‌های بنیادین و عمیق آدمی است. در طی چهار دهه گذشته بیشتر تحقیقات صورت گرفته بر روی هویت نوجوانان بر اساس الگوی هویتی بوده که ماریسیا تعریف کرده است (برزونسکی، ۱۹۹۹، ماریسیا، ۱۹۶۶، ماریسیا، ۱۹۹۳). چهار سبک هویتی که ماریسیا آنها را تعریف می‌کند بر اساس ترکیب دو بعد تعهد و کاوش می‌باشد. کاوش به پرسش‌گری فعال نوجوان و سنجیدن شق‌های هویتی مختلف اطلاق می‌شود و تعهد به حضور اعتقادات یا انتخاب‌های قوی اطلاق می‌شود (برزونسکی، ۱۹۹۶).^۲ با توجه به نظریه ماریسیا در رابطه با سبک های هویتی و نقش تعهد در آنها می‌توان سه سبک هویتی که برزونسکی به آنها اشاره دارد را با توجه به میزان هویت بررسی کرد. سبک هویتی اطلاعاتی توسط جوانانی استفاده می‌شود که تعهدات هویتی شخصیتی را کسب کرده اند و یا در حال کسب می‌باشند (برزونسکی، ۱۹۹۰). سبک پردازش هنجاری با توقف تعهدات هویتی همراه است؛ شکل‌گیری هویت بدون خودکاوش‌گری فعال یعنی ضبط هویت، در نهایت سبک پردازش هویت آشفته / اجتنابی برای نوجوانان بدون تعهد به کار می‌رود که در طبقه هویت آشفته قرار می‌گیرند (برزونسکی، ۱۹۹۴، استریتمتر، ۱۹۹۳). نوجوانان در فرایند جستجوی برای شکل‌دهی هویت خود به دیدگاه فردی در مورد مسائل سیاسی شغلی فلسفی و مذهبی می‌رسند (اریکسون، ۱۹۶۴).^۳ مذهب بخش مهمی از هویت شخص است و با در اختیار قرار دادن چهارچوب و مبانی ارزشی به فرد کمک می‌کند به زندگی خود معنا و مفهوم ببخشد (قربانی، ۱۳۸۴). نتایج پژوهش‌های انجام شده نشان می‌دهد نوجوانانی که سبک هویتی اطلاعاتی دارند محتوای مذهب را به صورت عمیق و معنی‌دار پردازش کرده، مطابقت محتوای مذهب را با معیارهای شخصی خود منتقدانه مورد بررسی قرار می‌دهند. ولی نوجوانان دارای سبک سردرگم / اجتنابی محتوای مذهب را به صورت سطحی تفسیر می‌کنند چراکه احتمالاً این گروه توانایی پایینی در نظم‌دهی هیجانی دارند و از پرسش‌های شخصی درباره مذهب پرهیز می‌کنند. نوجوانان دارای سبک هویت هنجاری مذهبی ترند و به یک باور ثابت مذهبی تعهد دارند (برزونسکی، ۲۰۰۳). مغاللو و همکاران (۱۳۸۸) نشان دادند که بین دینداری و سبک های هویتی

1- Hill & Hood

2 . Berzonsky

3. Ericson

اطلاعاتی و هنجاری ارتباط مثبت و بین سبک های هویتی سردرگم/ اجتنابی با دینداری در دانشجویان رابطه منفی وجود دارد. دهستانی و همکاران (۱۳۹۱) نشان دادند که دینداری با سبک های هویتی افراد و نحوه پردازش شناختی آنان ارتباط تنگاتنگی دارد و افرادی با سبک های هویتی موفق و زود شکل گرفته تعهد بیشتری به باورهای مذهبی دارند که یا خود بر اساس کاوش های شخصی به آنها دست پیدا کرده اند و یا از دیگران کسب کرده اند. این تحقیق با هدف مقایسه اهمیت و نقش نماز در شکل دهی سبک های هویتی در دو گروه از دانشجویان نماز خوان و غیر نماز خوان انجام شده است و در صدد پاسخگویی به این سوال ها است که چه تفاوت هایی در سبک های هویتی این دو گروه دیده می شود.

ج) مواد و روش

پژوهش حاضر از جمله پژوهش های توصیفی و مقایسه ای می باشد. جامعه آماری این مطالعه شامل تمامی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه می باشند. نمونه انتخاب شده شامل ۱۱۶ نفر (۶۱ نفر پسر و ۵۵ نفر دختر) است که از دانشجویان دانشگاه مذکور بوده که به شیوه تصادفی ساده از بین افراد در دسترس و داوطلب شرکت در مطالعه انتخاب شده اند. برای تجزیه و تحلیل داده ها و مقایسه سبک های هویتی و تفاوت جنسیتی از روش آماری **t-test** برای دو گروه مستقل و نرم افزار **SPSS 16** استفاده شده است.

د) ابزار

برای سنجش سبک هویتی دانشجویان از پرسشنامه سبک های هویت برزونسکی (ISI) فراهم شده در سال ۱۹۸۹ و تجدید نظر شده در سال ۱۹۹۲ استفاده شده است که مشتمل بر ۴۰ عبارت و چهار زیر مقیاس جهت گیری اطلاعاتی (۱۱ عبارت) جهت گیری هنجاری (۹ عبارت) جهت گیری سردرگم/ اجتنابی (۱۰ عبارت) و زیر مقیاس تعهد (۱۰ عبارت) می باشد. مقیاس نمره گذاری این آزمون بر اساس مقیاس لیکرت از ۱ (اصلاً شبیه به من نیست) تا ۵ (کاملاً شبیه من) است می باشد. در مطالعه ای که توسط سلطانی، فولادوند و فتحی آشتیانی صورت گرفته، آلفای کرونباخ برای سبک هویت اطلاعاتی، هنجاری، اجتنابی/ سردرگم و تعهد به ترتیب ۰/۸۶ و ۰/۷۶ و ۰/۸۰ و ۰/۷۵ بوده است.

هـ) یافته ها

از تعداد ۱۱۶ دانشجوی دختر و پسر شرکت کننده در پژوهش ۵۴/۵۰٪ دختران فریضه نماز را به جا آورده و ۴۵/۵۰٪ فریضه نماز را به جا نمی آوردند و از بین پسران ۳۶/۰۶٪ این عمل مذهبی را انجام داده و ۶۳/۹۴٪ انجام نمی دادند. میانگین سنی دانشجویان ۲۳/۳ با انحراف معیار ۳/۲۱ بود. جدول شماره ۱ میانگین و انحراف معیار سبک های هویتی دانشجویان بر اساس وضعیت به جا آوردن فریضه نماز نشان می دهد و جدول شماره ۲ میانگین و انحراف معیار سبک های هویتی دانشجویان بر اساس جنسیت نشان می دهد.

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار سبک های هویتی دانشجویان بر اساس وضعیت به جا آوردن فریضه نماز

وضعیت خواندن نماز سبک های هویتی	میانگین	انحراف معیار
سبک هویتی اطلاعاتی	۴۵/۳۵	۷/۲۱
سبک هویتی هنجاری	۴۵/۳۲	۵/۷۰
سبک هویتی اجتنابی/سردرگم	۲۵/۱۳	۱/۷۸
سبک هویتی تعهد	۴۴/۶۰	۲/۷۵
سبک هویتی اطلاعاتی	۲۸/۴۷	۳/۷۵
سبک هویتی هنجاری	۲۵/۶۳	۲/۷۶
سبک هویتی اجتنابی/سردرگم	۴۷/۲۷	۲/۴۶
سبک هویتی تعهد	۳۰/۳۴	۴/۲۱

چنانکه در جدول ۱ مشاهده می شود در دانشجویان نماز خوان بیشترین میانگین مربوط به سبک هویت اطلاعاتی (۴۵/۳۵) و کمترین میانگین مربوط به سبک هویتی اجتنابی/سردرگم (۲۵/۱۳) می باشد. اما در دانشجویان غیر نماز خوان بیشترین میانگین مربوط به سبک هویتی اجتنابی/سردرگم (۴۷/۲۷) و کمترین میانگین مربوط به سبک هویتی هنجاری (۲۵/۶۳) می باشد.

جدول ۲: میانگین و انحراف معیار سبک های هویتی دانشجویان بر اساس جنسیت

جنسیت	سبک های هویتی	میانگین	انحراف معیار
دانشجویان پسر	سبک هویتی اطلاعاتی	۳۳/۱۷	۷/۸۳
	سبک هویتی هنجاری	۳۲/۳۶	۸/۲۹
	سبک هویتی اجتنابی/سردرگم	۳۷/۸۸	۱۰/۴۱
	سبک هویتی تعهد	۳۶/۰۲	۸/۵۸
دانشجویان دختر	سبک هویتی اطلاعاتی	۴۰/۲۹	۱۱/۱۴
	سبک هویتی هنجاری	۳۸/۰۶	۱۲/۳۸
	سبک هویتی اجتنابی/سردرگم	۳۴/۱۷	۱۰/۹۶
	سبک هویتی تعهد	۳۸/۴۹	۷/۱۰

در جدول ۲ مشاهده می‌شود که میانگین سبک هویتی اطلاعاتی و هنجاری دختران نسبت به پسران بیشتر و میانگین سبک هویتی اجتنابی/سردرگم در پسران بیشتر از دختران بوده است.

برای بررسی وجود تفاوت معنادار در نمرات سبک های هویتی بین دانشجویان نماز خوان و دانشجویان غیر نماز خوان از آزمون t-test برای دو گروه مستقل به کار برده شده که نتایج آن در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳: نتایج آزمون آماری t-test برای دو گروه مستقل بر اساس وضعیت به جا آوردن فریضه نماز

سبک هویتی	t	درجه آزادی	تفاوت میانگین	تفاوت خطای معیار	سطح معنی داری
سبک هویت اطلاعاتی	۱۸/۷۴	۱۱۴	۱۶/۸۸	۰/۹۰	*۰/۰۲
سبک هویتی هنجاری	۲۸/۱۱	۱۱۴	۱۹/۶۹	۰/۷۰	*۰/۰۱
سبک هویتی اجتنابی/سردرگم	۶۱/۷۷	۱۱۴	۲۱/۱۳	۰/۳۴	*۰/۰۳
سبک هویتی تعهد	۲۵/۰۵	۱۱۴	۱۴/۲۵	۰/۵۶	*۰/۰۲

سطح معنی داری* $P < 0/05$

همانطوری که از بررسی جدول ۳ مشاهده می شود میانگین سبک های هویتی در بین دانشجویان نماز خوان و دانشجویان غیر نماز خوان در سطح $P < 0/05$ تفاوت معنادار وجود دارد. این بدان معنا است که به جای آوردن یا نیاوردن فریضه نماز می تواند در شکل دهی و انتخاب نوع سبک هویتی موثر باشد و از آنجایی که در جدول شماره ۱ ملاحظه گردید بیشترین میانگین در سبک های هویتی دانشجویان نماز خوان مربوط به سبک اطلاعاتی و هنجاری و در سبک هویتی دانشجویان غیر نماز خوان مربوط به سبک اجتنابی/ سردرگم بوده است.

همچنین به منظور بررسی وجود تفاوت معنادار در نمرات سبک های هویتی در بین دانشجویان پسر و دختر از آزمون t-test برای دو گروه مستقل استفاده شد که نتایج آن در جدول ۴ ارائه گردیده است.

جدول ۴: نتایج آزمون آماری t-test برای دو گروه مستقل بر اساس جنسیت

سبک هویتی	t	درجه آزادی	تفاوت میانگین	تفاوت خطای معیار	سطح معنی داری
سبک هویتی اطلاعاتی	۴/۶۹	۱۱۴	۷/۱۱	۱/۵۱	*۰/۰۲
سبک هویتی هنجاری	۳/۴۴	۱۱۴	۵/۷۰	۱/۶۵	*۰/۰۱
سبک هویتی اجتنابی/سردرگم	۲/۱۹	۱۱۴	۳/۷۱	۱/۶۹	۰/۳۰
سبک هویتی تعهد	۱/۹۷	۱۱۴	۲/۴۶	۱/۴۲	۰/۵۰

سطح معنی داری * $P < 0/05$

نتایج جدول ۴ بیانگر آن است که در میانگین نمرات سبک‌های هویتی تنها در دو سبک هویتی اطلاعاتی و سبک هویتی هنجاری بین پسران و دختران در سطح $P < 0/05$ تفاوت معنادار مشاهده می‌شود و در دو سبک های هویتی تعهد و سبک اجتنابی/ سردرگم بین آنها تفاوت معنادار وجود ندارد.

(و) بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر به منظور مقایسه سبک های هویتی دانشجویان پسر و دختر بر اساس به جا آوردن فریضه نماز صورت گرفته است. به طور کلی یافته‌ها نشان دادند که بین سبک‌های هویتی دانشجویانی که فریضه نماز را به جا می‌آورند و دانشجویانی که این عمل عبادی را انجام نمی‌دهند تفاوت معناداری وجود دارد و بیشترین میانگین سبک هویتی دانشجویان نماز خوان مربوط به دو سبک هویتی اطلاعاتی و سبک هنجاری بود و بیشترین میانگین سبک هویتی دانشجویان غیر نماز خوان مربوط به سبک هویتی اجتنابی/ سردرگم می‌باشد که این یافته‌ها با نتایج پژوهش دوریز (۲۰۰۵)، مغاللو و همکاران (۱۳۸۸)، دهستانی و همکاران (۱۳۹۱) هم‌سو بوده و با مبانی نظریه برزونسکی (۱۹۹۰) همخوانی دارد. پژوهش‌های برزونسکی (۲۰۰۵) نشان داده است افراد دارای سبک‌های هویتی اطلاعاتی و هنجاری نسبت به افراد دارای سبک اجتنابی/ سردرگم تعهدات قوی‌تری دارند. تعهد نشان‌گر قدرت و روشنی

نماز و سبک های هویتی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه ◆ ۱۴۳

معیارها و باورهای مربوط به خود است. تعهد به اهداف و معیارهای واضح در مورد خود در نظم بخش دهی رفتار فرد موثر است. (برزونسکی، ۲۰۰۵). از سوی دیگر افرادی که سبک هویت هنجاری دارند نیز به وسیله هم‌نوایی با تجربه‌ها و تجویزهای گروه‌های مرجع و افراد مهم زندگی‌شان به طور خودکار ارزش‌ها و باورهای دیگران را بدون ارزیابی آگاهانه درون سازی کرده و نسبت به آنها متعهد می‌شوند. اما افراد دارای سبک هویتی اجتنابی / سردرگم، بر خلاف دو سبک دیگر، خود نظم دهی پایینی دارند و رفتارشان بر پایه عوامل موقعیتی و لذت طلبی تعیین می‌شود. (برزونسکی، ۲۰۰۰). با این تبیین که بخشی از تعهدات هویتی فرد به حوزه مذهب بر می‌گردد یافته‌های این پژوهش دور از انتظار نبود و به طور کلی به نظر می‌رسد افراد دارای دو سبک هویت اطلاعاتی و هنجاری آموزه‌های مذهبی را بیشتر کسب کرده‌اند اگرچه ممکن است شیوه‌های کسب آموزه‌ها در آنها متفاوت باشد اما افراد دارای سبک هویتی اجتنابی / سردرگم دچار تردیدهای دینی هستند. همچنین یافته‌های این پژوهش نشان داد بین پسران و دختران دانشجوی تنها در دو سبک هویتی اطلاعاتی و سبک هویتی هنجاری تفاوت معنادار وجود داشت و میانگین نمرات در هر دو سبک هویتی یاد شده در دختران بیشتر از پسران بود. در مجموع بر پایه یافته‌های این پژوهش می‌توان گفت بررسی مفهوم هویت می‌تواند منجر به آشکار شدن حقایق تازه‌ای مرتبط با هویت مذهبی شود.

(ز) پیشنهادات

با عنایت به نتایج پژوهش حاضر و یافته‌های پیشین در خصوص تاثیر مذهب بر شکل گیری هویت نوجوانان و جوانان، پیشنهاد می‌گردد مسئولین و دست اندرکاران برپایی نماز در دانشگاه‌ها بخصوص اعضای هیأت علمی با بهره‌گیری از فرهنگ دینداری و اقامه نماز به همراه دانشجویان و تشویق آنان بر انجام این فریضه الهی، علاوه بر کمک به جهت گیری مناسب هویت دانشجویان به تسکین آلام و مشکلات روحی و خلقی خود و آنها نیز کمک نمایند.

همچنین مسئولین فرهنگی دانشگاه‌ها می‌توانند با ایجاد برنامه‌های آموزشی متنوع و مناسب در جهت تقویت نگرش مذهبی، شرکت در مراسم و انجام فرایض دینی را افزایش دهند.

ح) محدودیت‌ها

بطورکلی پژوهش حاضر از نوع مقطعی بود، بنابراین به دلیل ماهیت تحولی سازه‌ی هویت، انجام بررسی‌های طولی در این زمینه می‌تواند ارتباط میان سبک‌های هویت و به جا آوردن اعمال مذهبی را در یک سیر تحولی مورد بررسی قرار دهد. افزون بر آن گروه نمونه‌ای پژوهش دانشجویان ۱۸-۳۰ ساله دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه بودند بنابراین یافته‌های به دست آمده قابل تعمیم به دیگر اقشار و گروه‌های سنی جامعه نیست. بنابراین انجام پژوهش روی نمونه‌های معروف‌تر، همچنین گروه‌های غیر دانشجویی می‌تواند تعمیم‌پذیری بیشتری ایجاد کند به ویژه با توجه به زمان شکل‌گیری هویت انجام پژوهش در خصوص نوجوانان ۱۵-۱۸ ساله ضروری به نظر می‌رسد.

منابع

- احمدی، احمد (۱۳۷۵). روانشناسی نوجوانان و جوانان. تهران: مشعل.
- اثنی عشران، سهیلا (۱۳۷۸). بررسی رابطه بین الگوهای خانواده و باورهای مذهبی با هویت های پیشرفته، پیش رس، آشفته و به تعویق افتاده در نوجوانان شهر اصفهان. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رود هن.
- آذربایجانی مسعود (۱۳۸۲). تهیه و ساخت آزمون جهت گیری مذهبی با تکیه بر اسلام. چاپ اول. قم: پژوهشکده حوزه و دانشگاه.
- دهستانی، مهدی. محمدی، سمیه (۱۳۹۱). بررسی میزان دینداری و ارتباط آن با سبک های هویت دانشجویان. مجله علوم رفتاری، دوره ۶، شماره ۲، ۱۷۹-۱۷۱.
- شرفی، م (۱۳۷۰). جوان و بحران هویت. ماهنامه سروش، شماره پنجم، ۹۸-۱۳۲.
- گیویان، عبدالله (۱۳۷۷). سنجش نگرش مردم تهران راجع به نقش و کارکرد های دین. تهران: شورای فرهنگی عمومی.
- قربانی، جعفر (۱۳۸۴). رابطه جهت گیری دینی با صفات عمده شخصیت در آزمون ۱۶ عاملی کتل. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی. دانشگاه شهید بهشتی.
- مغانلو، مهناز. آگیلار وفادار، مریم. شهرآرای، مهرناز. (۱۳۸۸). رابطه سبک های هویت و دینداری در دانشجویان. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران، سال پانزدهم، شماره ۴، ۳۸۷-۳۷۷.
- هیل، پیتر و رالف هود (۱۳۸۲). معرفی مقیاس های دینی، ترجمه ی مسعود آذربایجانی و سید مهدی موسوی اصل پژوهشکده حوزه و دانشگاه.
- هیوم، رابرت (۱۳۶۹). ادیان زنده جهان. عبدالرحیم گواهی، دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- یونگ. ک (۱۳۷۷). روانشناسی دین، ترجمه م سروری، تهران: نخل.
- Abbotts, J., Williams, R., Sweeting, H., & West, P. (2004). *Is going to church good or bad for you? Denomination, attendance and mental health of children in West Scotland*. Social Science & Medicine, 58, 645-656.
- Baetz M, Griffin R, Bowen R, Koenig HG, Marcoux E. (2004). *The association between spiritual and religious involvement and depressive symptoms in a Canadian population*. J NervMent Dis; 192 (12): 818-822.
- Ball, J., Armistead, B., & Austin, B. (2004). *The relationship between religiosity and adjustment among African-American, female, urban adolescents*. Journal of Adolescence, 26, 431-446.
- Berzonsky MD, Adams GR. (1999). *Reevaluating the identity status paradigm: Still useful after 35 years*. Develop Rev.; 9:557-90.

- Berzonsky MD.(1990) *Self-construction over the life-span: A process perspective on identity formation*. Adv in PersConstPsychol; 1:155-86.
- Berzonsky MD,(1994).Neimeyer GJ. *Ego identity status and identity processing orientation: The moderating role of commitment*. J Res in Pers; 28:425-35.
- Berzonsky MD,(1996).Ferrari JR. *Identity orientation and decisional strategies*.PersIndividDif; 20:597-606.
- Berzonsky, M. D., &Kuk, L. S.(2000). *Identity status, identity processing style, and the transition to university*. Journal of Adolescent Research,. 15, 81-98.
- Berzonsky, M. D.(2003). *The structure of identity*:Commentary on Jane Kroger’s view of identity status transition. An International Journal of Theory and Research, 3, 231-245.
- Berzonsky, M. D., &Kuk, L. S.(2005). *Identity styles, psychological maturation, and academic performance*. Personality and Individual Differences. 39, 237-247.
- Desrosiers, A. & Miller, L. (2007). *Relational Spirituality and depression in adolescent girls*.*Journal of Clinical Psychology*, 63, 10-21.
- Erikson E(1986). *Identity: Youth and crisis*. New york: Norton.
- Erikson E(1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton;.
- Duriez, B., &Soenens, B.Personality(2005), *identity styles, and religiosity. An integrative study among late adolescents and middle adolescents*.Journal ofAdolescence. 35, 1-15.
- Marcia JE(1966). *Development and validation of ego identity status*. J PersSoc Psychol.; 3:551-58.
- Marcia JE.(1993). *The status of the statuses*: Research review. In Marcia JE, Waterman As, Matteson DR, Archer SL, Orlofsky JL. *Ego identity: A handbook for psychosocial research*. New York: Springer-Verlag.
- Markstrom, C. A. (1999). Religious involvement and adolescent psychosocial development. *Journal ofAdolescent Research*, 22, 205-221.
- Parker, M. S. (1985).*Identity and the development of religious thinking*. New Directions for Child Development, 30, 43-60.
- Steward, R. J. Joe, H. (1998). *Does spiritualityinfluence academic achievement andpsychological adjustment of Afffrican-Americanurban adolescence*. EDRS-MF/ plus postage,
- StreitmatterJ(1993). *Identity status and identity style: A replication study*. J Adoles; 16:211-5.
- Wink, P., Ciciolla, L, Dillon, M., & Tracy, A. (2007). *Religiousness, spiritual seeking, and personality: Finding from a longitudinal study*.Journal of Personality, 75, 20-51.
- Young, J. S. et al ,(2000)*The moderating relationshipof spirituality on negative life events andpsychological adjustment*. Journal of Counselingand Value, 45 (1): 49-58.

